

VINTERENS VERDEN

Det underfundige ved Louis Malle og dennes sidste, stærkt selvbiografiske *Au Revoir les Enfants* er blandingen mellem det man folkelig talt kunne kalde samleren og sprederen. Altså en tendens til både at ville koncentrere og finde symboler, der kan forene de adskilte kræfter, og på den anden side at fokusere på det der opløser og fragmenterer.

Disse to vidt forskellige struktureringsprincipper bærer historien om overklassedrengen Julien, der i vinteren 1943-44 på en katolsk kostskole konfronteres med en jødisk dreng, der går under dæksnavnet Jean. Hvad Malle skildrer er den gensidige tiltrækning – men også reservation – drengene imellem, en famlen efter hinanden, som gentages på et højere socialt niveau, idet skoleverdenen både forener og splitter menneskene. Den lukkede, i troen forankrede, skole er igen såvel et spejlbille-

af Erik Svendsen

de som et modbillede til den krigeriske omverden, som alle drømmer om ikke var der. Ikke desto mindre annekterer klostret den herskende kulturs normer og i mangt og meget gentager den blot de synder som samfundet er baseret på.

Kun på et område formår samleren at sejre, i én sammenhæng kan modsætninger ophæves og sociale og psykologiske konflikter nulstilles. Harmoniseringen lykkes – ikke overraskende for en svoren kunstner som Louis Malle – akkurat i alles nydelse af en film, C. Chaplins *The Immigrant*, som hele skolen ser og overgiver sig til. Det de ser på lærredet og erkendende griner af er kropsliggjorte udtryk for de samfundsmæssige og mentale love som netop adskiller men-

neskene. Kun i filmens mørke kan høj som lav, præsterne, drengene og tjenestefolkene forenes. Alle drømmer den drøm filmen virkeliggør, nemlig hvordan hin enkelte overlever en fjendtlig omverden, og hvordan bånd kan knyttes på tværs af adskillelse. Meget apropos er det en fælles passion for bogens fiktive verden der første gang forbinder de to velbegavede drenge. De sværmer begge for Dumas' *De tre musketerer*, ligesom Jean giver sin ven 1001 nats eventyr, da han selv tvinges ind i sit livs sidste eventyrlige mareridt: opholdet i en KZ-lejr.

Scenen med Chaplinsfilmen står som et sublimt øjeblik i kontrast til resten af historien. Den lille allegori er samtidig Malles ærinde for tilskueren skulle gerne kunne se fordoblingens muligheder, dvs se at filmens fatale drama må splitte menneskene, men også at *Au Revoir les*

Enfants signalerer en kollektiv version, hvor vi både kan se og tænke som en samler og en spredt. Samleren er utopikeren, sprederen er realisten, og Malles film er spændt ud mellem de to poler.

Sensitivt gennemspiller Malle en række forløb, der bindes sammen af et forræderimotiv. Tre er iøjefaldende, dels Juliens ufrivillige afsløring af Jeans rette identitet, dels klostrets prügelnabe, Joseph, der angiver de jødiske drenge, der hemmeligt er placeret på stedet. Drengene går den visse død i møde, og det gør rektoren og pateren også, den faderlige figur, der tidligere måtte afskedige Joseph, fordi han var med til at organisere et sort marked, som overklassens drenge i høj grad lukrerede på. Dels viser Malle, gennem stikkeren Josephs skæbne, endnu et forræderi, idet den humanisme som den godhjertede pater udviser har sine klare grænser. Nok giver han overklassens forældre en overhaling, fordi de har nok i deres egne interesser – Juliens moder er et slående, ja skræmmende eksempel herpå – men den katolske almenmenneskelighed nægter at se i øjnene at classesamfundet fortsat eksisterer, selv om Frankrig er besat af nazismen.

Humanisten er en forræder, fordi han ikke konfronterer sig med classesamfundets følger. Alle lukker øjnene for de ymygelser borgerskabet påfører den haltende Joseph med de grimme tænder. Middelklassens pænhed er ensbetydende med indstiftelse af syndebugge, med en tænderskærende distance til underklassens repræsentanter. For så vidt er Joseph knapt en forræder, han er snarere et menneske der ikke bliver mødt med kærlighed og anerkendelse, derfor vender han sig om i forbitrelse, og kærlighed bliver til had.

Julien stikker Jean, men modsat Joseph sker det i 'ren' kærlighed. Han afslører sin ven ved ængsteligt at kaste et blik på ham, mens naziofficeren er på jagt efter denne 'fremmede', som jøden per definition er i besættelsesmagtens ideologi, der spiller på modsætningen mellem at samle og sprede folk. Det er et Judaskys Julien giver, vel at mærke i den forstand Judas tankevækkende positivt udlægges af Scorsese i *The last Temptation of Christ*. Det er netop ikke for at markere distance, men for at forene de to, Julien bliver forræder.

Det er ingen tilfældighed, at Malle selv opfatter *Au Revoir les Enfants* som sin hidtil bedste film. Efter flere års mere eller mindre vellykket fortrængning har han endelig kunnet fortælle den fatale historie han selv, her med sit alter ego Julien, har oplevet og i mange henseender peger flere af hans tidligere film frem

mod denne traumatiske barndomsbeskrivelse, der slutter med at instruktørens stemme off-screen siger, at den dag for mange år siden hvor Jean blev hentet og skolen lukket, er hans livs ætsende erfaring.

Omvendt kan netop de pinagtige erindringer som *Au Revoir les Enfants* drejer sig om måske forklare, hvorfor Malles produktion har været så flagrende, ja virket som spredt fægtning. Det tidligere arbejde har været såvel forskydninger væk fra det prekære materiale, som tilløb til at fortælle om det essentielle. Filmen om kollaboratøren *Lacombe Lucien* fra 1974 er et eksempel herpå, ligesom skildringen af racismen som grænsesættende mellem menneskene i *Alamo Bay* fra 1985 tangerer det konfliktstof, der ligger i *Au Revoir les Enfants*.

Louis Malle har netop ikke præsteret at lave en åbenbar kontinuitet. Paradoksalt nok fordi han konstant bevidst ubevidst har arbejdet med en samlende erfaring, hvis kerne er en determineret opsplitning mellem menneskene. Med sin erindringsfilm har Malle endelig grebet om nældens rod; spørgsmålet er så om forskelligheden i hans arbejde afløses af koncentrerede udtryk, eller om han igen skal på afstand af de kunstneriske vækststeder.

Filmstilistisk er også *Au Revoir les Enfants* ujævn. Den har sine fintmærkede, nænsomt tonede scener, hvor blikke og selvudslettende gråtoner er uhyre ekspressive, mens der også er et par overgearede symbolklistrede scener. Det sidste skæmmes således en central point of no return del, hvor Jean og Julien for alvor knytter forbindelse og hvor tilskueren få en varsel om den håbløse flugtskæbne der venter Jean. Skolen har arrangeret en skattejagt i den nøgent vinterklædte skov, og de to drenge jages som hunde af deres kammerater: jo skolens ledelse kan ikke sige sig fri for at imitere omgivelsernes brutalitet.

Dér løber de to, i første omgang undslipper de. Tilmed finder de, in casu Julien, skatten, der er gemt i et stenlandskab, der mildest talt er filmet, så vi forstår at nu konfronteres man med dybe lag i psyken. Kameraet er sugessivt placeret, henholdsvis i jordhøjde og over den søgende sjæl, som i sin nysgerighedsiver forsvinder for omverdenen.

Fantasien skal have sin ret, men symptomatisk for den lavmælt realistiske film brister drømmen hurtigt. De to bliver fundet af nazisterne minuttet efter at Jean angstfuldt har spurgt om der er ulve i skoven. De menneskelige ulve er imidlertid ikke mere dæmoniske end at de kan fransk og pænt kører drenge hjem.

Au Revoir les Enfants er en intim og diskret film. Først til slut får vi et nærbillede af den mærkede Julien, der stirrer på ofret Jean, mens vi hører et andet offer, pateren, hilse drengenes tapre kor med ordene *Au Revoir les Enfants*. Kun i døden – og i filmen – kan menneskene møde hinanden og den smertelige erkendelse gennemsyrrer historien. I stedet for at sige det med store bogstaver vælger Malle, bortset fra symbolske skæve-re, at fortælle det med respektfuld afstand til figurerne. Med billeder som gør det muligt for tilskueren at overskue dramaet, se træde i det. Malle maler ikke med tyk pensel, men med nænsomme, næsten umærkelige gråblå og grønne nuancer. Klogt disponeret, for vi er ikke et sekund i tvivl om den ukuelige livsvilje i de forknytte drengekroppe, der i korte bukser tumler rundt i et hvidt landskab, som isner hjerterne.

Vi ses igen

Au Revoir les Enfants. Frankrig 1987. Instr & Manus & Prod: Louis Malle. Foto: Renato Berta. Klip: Emmanuelle Castro. P-design: Willy Holt.

Medv: Gaspard Manesse (Julien), Raphael Fejto (Bonnet), Francine Racette (Madame Quentin), Stanislas Carré de Malberg (Francois Quentin), Philippe Morier-Genoud (Pere Jean).

Udl: Camera. 103 min.

